

ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ «АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ»

Вживання в умовах глобальної економічної кризи є однією із найбільш актуальних проблем для усієї підприємницької спільноти. В Україні дана ситуація загострюється ще й соціально кризою та недовірою до органів влади. У зв'язку з чим кризові явища набувають все більших масштабів, що негативним чином відображаються на фінансових результатах суб'єктів господарювання. На підприємствах європейських країн антикризове управління здійснюється на постійній основі і є невід'ємним елементом усієї системи управління в розрізі запобігання кризовим явищам та виходу з кризи. Проте механічне перейняття досвіду країн з розвинутою економікою неможливе через особливості української економічної системи. Відсутність розуміння змісту понять «антикризове управління», «банкрутство» та «реструктуризація» у великій кількості керівників обумовили актуальність теми дослідження.

Питання антикризового управління висвітлені в працях сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема таких як: А.П. Балашов, І.О. Бланк, В.О. Василенко, А.П. Градов, А.Г. Грязнова, С.С. Ільїн, Е.М. Короткова, Л.О. Лігоненко, Е.С. Мінаєв, Л.С. Ситник, О.О. Терещенко, А.Д. Чернявський, З.С. Шершньова, А.М. Штангрет. В наукових дослідженнях розглядаються теоретичні та методичні основи антикризового управління підприємством, значна увага приділяється питанням виникнення та розвитку кризових явищ, а також заходам виведення підприємства з кризи. Проте відсутня чітка позиція щодо розуміння сутності поняття «антикризове управління», що ускладнює розробку заходів із попередження і подолання наслідків кризи.

Метою дослідження є визначення сутності поняття «антикризове управління» з метою створення ефективних методів протидії кризовим явищам.

Перехід від планової до ринкової системи господарювання обумовив необхідність переходу до нового конкурентного мислення. Відтепер питання управління підприємствами в період кризи та антикризового управління цілком та повністю перейшли від держави на рівень підприємств. Саме тому, у період становлення ринкової економіки, коли велика кількість підприємств перебуває у важкому стані, запобігання розвитку кризових явищ та розробка своєчасних заходів по виходу підприємств з кризи стали однією з найважливіших проблем сьогодення.

Визначення сутності кризового стану завжди викликало дискусії серед теоретиків та практиків, оскільки не кожна негативна ситуація в діяльності підприємств призводить до кризи. Тому дослідження питань антикризового управління доцільно починати з визначення поняття «криза».

Ю. Розенталь зазначає, що криза – це ситуація, яка характеризується високою небезпекою, станом невпевненості, відчуттям невідкладності.

А. Чернявський вважає, що криза є переломним етапом функціонування будь-якої системи, коли вона піддається впливу ззовні або зсередини, що потребує від неї якісно нового реагування.

Узагальнивши погляди на природу кризи можна відмітити, що криза це загострення протиріч, які виникають влюбій соціально-економічній формації (держави, підприємства), що загрожують її життєстійкості у навколишньому середовищі в процесі її функціонування чи розвитку.

Кризові явища мають різний вияв і залежать від того, який вид економічної діяльності здійснюється суб'єктом підприємництва. Отже, вихід з кризового стану підприємства вбачається і антикризовому управлінні.

Антикризове управління є підсистемою загальної системи управління підприємством по нейтралізації та попередженню кризових явищ. Однак, в науковій літературі й досі відсутній єдиний погляд на визначення її сутності.

М.В. Копа узагальнивши погляди на визначення сутності антикризового управління виділив два підходи: «вузький» та «широкий». До «вузького» автор відносить підходи науковців, що зазначають необхідність використання антикризового управління за умов вже наявної кризи; до «широкого» – підходи, що виділяють антикризове управління як постійно діючу функцію, незважаючи на характеристику стану підприємства. В цілому обидва підходи сконцентровані на необхідності виходу підприємства з кризи, запобігання та пом'якшення її негативних наслідків.

Проте, негативною рисою прибічників «вузького» підходу є те, що вони вважають, що здійснювати антикризове управління підприємством необхідно тільки в умовах кризи, з метою виходу з неї, а також запобігання та пом'якшення негативних наслідків. Такий підхід не передбачає проведення діагностики внутрішнього та зовнішнього середовища на предмет виникнення кризового явища. Наслідком цього є низька ефективність антикризових заходів, адже впроваджуються вони в період кризи а не попереджають її. Недоліком же «широкого» підходу є здебільшого ототожнення його із звичайним процесом управління підприємством.

Проаналізувавши підходи до визначення антикризового управління автор схиляється до визначення запропонованого С.С. Кузнецовим. Згідно якого «... антикризове управління полягає у об'єктивному виявленні причин кризи, виду, стадії та закономірностей її протікання, можливих сценаріїв розвитку, інструментів по виходу з неї та недопущення наступних кризових явищ».

Як стверджують А.М. Ткаченко та А.К. Мельничук антикризове управління базується як на загальних закономірностях, притаманних управлінським рішенням, так і на специфічних особливостях, які пов'язані зі здійсненням антикризових процедур. Так, управління завжди цілеспрямоване. Вибір і формування цілей є вихідним пунктом у будь-якому процесі управління, зокрема, й в антикризовому. Водночас система контролю та

раннього виявлення ознак кризової ситуації є специфічним атрибутом процесів антикризового управління. Застосування всієї системи антикризового управління чи її окремих елементів залежить як від ситуації, що склалася на підприємстві, так і від типу управління підприємством.

Виходячи з вищесказаного, головною метою антикризового управління є забезпечення стабільного процесу функціонування та розвитку підприємства, завоювання власної ринкової ніші та стійкого фінансового стану при будь-яких економічних, політичних, соціальних ситуаціях. Таким чином, стає зрозумілим, що вивести підприємство з передкризового чи кризового стану можливо лише за допомогою чітко розроблених заходів. Ці заходи повинні бути організованими та скоординованими. Отже, це повинна бути чітко розроблена стратегія, спрямована на вихід підприємства з кризового стану. Адже, лише вибір обґрунтованого заходу подолання кризового стану гарантує підприємству вихід з кризи та відновлення нормального стану його функціонування.

Нажаль не існує розроблених мій та заходів, які б гарантували підприємству стовідсотковий захист від кризових явищ. Кожне підприємство унікальне, тому повинно розробляти власну стратегію подолання кризового стану в залежності від наявних ресурсів та можливостей. Тому, підприємство має вибрати підходящу саме для нього стратегію фінансового оздоровлення.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що антикризове управління є системою управління, що має комплексний характер та спрямована на попередження, запобігання кризових явищ і виявлення причин кризи, виду, стадії та закономірностей її протікання, можливих сценаріїв розвитку, інструментів по виходу з неї, з метою подальшого функціонування підприємства. Так як антикризове управління є підсистемою загальної системи управління підприємством, то йому притаманні такі самі функції управління, як і звичайному управлінню: планування, організація, мотивація, та контроль. Також, як будь-який процес управління антикризове управління має чітко встановлені завдання та принципи його реалізації. Дотримання зазначених принципів антикризового управління дозволить підвищити ефективність його здійснення.

Шляхом виходу підприємства з кризи є впровадження антикризових заходів, тобто чітких скоординованих та обґрунтованих дій щодо подолання негативних наслідків впливу факторів, що спричинили кризову ситуацію. Для успішного функціонування підприємство повинно мати розроблену антикризову стратегію. Оскільки головною метою антикризового управління є найшвидший вихід з кризи то її реалізація забезпечується спеціальним документом – антикризовою програмою.